गूजराती वीजी चोपडीना अर्थ.

કવિતાની સમજુતી તથા વ્યાકરણના વિભાગ અને
બીજા કેટલાક વધારે સાથે.

બનાવનાર.

ફકીરભાઈ કાસીદાસ.

સુરતની નામદાર સર જમસેદજી જીજીભાઈવાળી નંબર
૧ લાની છોકરાની નિશાળના વડા માજી માસ્તર
તેના છોકરા નગીનદાસ ફકીરભાઈ કાસીદાસની
વતી છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

ડાહ્યાભાઈ જગજીવનદાસ.

(આવૃત્તિ પંદરમી.)

કિમ્મત ૨ આના.

મુંબઈ.
મસજીદ સ્ટેશનની સામે
ધિ ઍંગ્લો-જુઇશ ઍંડ વરનૅક્યુલર પ્રેસમાં છાપ્યું છે.

સન ૧૮૯૬.

૨૭૫૬

गूजराती बीजी चोपडीना अर्थ.

(ના) નામ (સ) સર્વનામ. (વિ) વિશેષણ (ક્રિ) ક્રિયાપદ. (અ) અવ્યય (કૃ) કૃદંત.

પાઠ ૧ લો.

ઉકેલતાં (કૃ) વાંચતાં, પારખતાં.
શીખામણ (ના) ફાયદાની વાત.
મજાની (વી) સારી.
સાચવજો—સંભાળજો.
બોલીએ (ક્રિ) સાદ કાહાડીને કહીએ.
અક્ષરે—દસ્કતે, હરફે.
બગાડશો (ક્રિ) ખરાબ કરશો.
વાહ—અરે! ઓહો!
દહાડા (ના) દિવસ.
પૂરા (વિ) બરાબર.
બોલ (ના) શબ્દ.
ડાહી ડાહી—ડાહાપણભરેલી, ફાયદાવાળી.
માં (અ) ના, નાહે.
ઠેકાણે (ના) જગોએ.
બગડે (ક્રિ) ખરાબ થાય.
ફાડવાં (ક્રિ) ચીરવાં.
વેહેલું (ક્રિ) જલદી.
ભણવું (ક્રિ) શીખવું.
ઠીક (અ) બરાબર, સારી રીતે.
છેક (અ) ઘણું, બહુ.
તાણીને (કૃ) ખેંચીને.
ધીમે (વિ) હળવે.
સાદે (ના) અવાજે.
સૌ (સ) સઘળા, બધા.

પાઠ ૨ જો.

શોભાય—સારી દેખાય
કારજ (ના) કામ.
હૈઉં (ના) મન, દીલ.
ચોપડીઓ—પોથીઓ.
હરખાય—ખુશી થાય.
સમજણ (ના) અક્કલ, સમજ.
વિગતેથી (ના) શબ્દે શબ્દની સમજણથી, વિગતવાર.
સાર (ના) મતલબ.
ચોપાઈ (ના) જેમાં ચાર પદ આવેલાં હોય તે.
સારી (વિ) મજાની.
દેખી (કૃ) જોઈ.
જીવ (ના) મન, ચિત્ત.
ઘાલીને (કૃ) રાખીને.
વિચાર (ના) મનસુબો.
સમજે (ક્રિ) જાણે.
સઘળો (વિ) બધો.

(કવિતાની સમજુતી). (૧).

સારી ચોપડીઓ હોય તે સારી દેખાય, તે જોઈને આપણું મન ખુશ થાય; પણ જો તે વિગતથી એટલે શબ્દે શબ્દ છૂટો પાડીને વંચાય તો આપણું કામ થાય. (૧).

જેમ જેમ મન રાખીને વાંચે, તેમ તેમાં સમજણ આવે; પણ વાંચ્યો જાય ને મનમાં કંઇ વિચાર કરે નહિ. તો તે માંહેલી બધી મતલબ સમજે નહિ. (૨).

પાઠ ૩ જો.

ચકલી (ના) મોટી ચલ્લી.
લાવ્યો—લેઇને આવ્યો.
પૂછયું—તજવીજ કીધી.
રાણા (ના) રાજા.
તપેલામાં(ના)પાતેલામાં.
બારણામાં (ના) ઘરમાં.
પેસાશે (ક્રિ) અવાશે,જવાશે.
પાટા (ના) લાંબું ફાડેલું ચીથરૂં.
ચકલો (ના) ચલ્લો.
ઓરીને(કૃ)રાંધવામૂકીને.
બધી (વિ) સઘળી.
ઘડો (ના) હોરીઓ.
ઉતારો—લઇ લેઓ.
નાંખી (ક્રિ) ફેંકી.

પાઠ ૪ થો.

ફર્યાદ—રાવ, અરજ.
એકલાં (વિ) જાતે.
પકડાવી (કૃ) ઝલાવી.
મગાવ્યો—બોલાવ્યો.
મહારાજ—મોટા રાજા.
ગભરાઇને (કૃ) અકળાઇને, ગાભરો થઇને.
હુકમ (ના) ફરમાસ.
કને (અ) પાસે, સોડે.
જવાબ (ના) ઉત્તર.
દીધો (ક્રિ) વાળ્યો.
જૂઠો (વિ) લબાડ.
સાહેબ (ના) મેહેરબાન.
ફાડીને (કૃ) ચીરીને.
ફાડશો (કૃ) ચીરશો.
રીસ (ના) ગુસ્સો.

પાઠ ૫ મો.

બુમેબૂમ—ધાંટે ધાંટા.
ગોવાળીઓ (ના) ગાય ભેંસનો ચરાવનાર.
ગોબાળ (ના) ગાયોનું ટોળું, ગોવાળીઓ.
છેવટ (અ) છેલ્લે.
ગોવાળણી (ના) ગોવાળીઆની બાયડી.
વાળ્યો (ક્રિ) દીધો.
કાઢયો—બાહાર આણ્યો.
નાંખ્યો (ક્રિ) ફેંકયો.
ફૂટી (ક્રિ) ભાંગી.
કાણો (વિ) એક આંખે આંધળો.
આગળ (અ) પાસે.
ખીર—મોળો દૂધપાક.
પોળી (ના) પડવાળી પાતળી રોટલી.
બાપા (ના) બેહેન.

પાઠ ૬ ઠો.

તપાવી (ક્રિ) ઉનીકરી.
પાટલો (ના) લાકડાના પાટીઆનું કરેલું બેસવાનું.

ઘુસ્યાઇ (ના) દોંગાઇ.
ઠોકમ્યો (ક્રિ) માર્યો, અફા-
ળ્યો, ઝીકયો.
લાલચોળ (વિ) રાતી રા-
તી, ધગધગતી.
દોરી (કૃ) તેડી.
જોડે (અ) સાથે.
લોઢી—લોઢાની તાવી.
ખૂબ (અ) ઘણીજ.
બૂમ (ના) પોકાર, ધાંટો.
ઊઠી (ક્રિ) ઉભી થઇ.
દાઝી (ક્રિ) બળી મુઇ.
ખોટી (વિ) જુઠી, બનાવ
ટની.
પેઠે (અ) માફક.
વાંક (ના) તકસીર.
ફળ (ના) ફાયદો, હાંસલ.

પાઠ ૭ મો.

બહુ (વિ) ઘણું, બસ.
છોડી (ના) છોકરી.
ગાગર (ના) પાણી ભર
વાનું ઘડા કરતા મોટું
વાસણ.
ઓસડ (ના) દવા.
ઝેર (ના) વીખ, સોમલ.

સાજી (વિ) સારી.
રોજ (અ) હંમેશાં.
બગાડે (ક્રિ) ખરાબ કરે.
લૂગડાં (ના) કપડાં.
મેલાં (વિ) ખરાબ.
ડાહી (વિ) શાણી.
ખોટી—ખરાબ, આડી.
માને (ક્રિ) કહ્યું કરે.
માંદી (વિ) બીમાર.
વધારે (વિ) ઘણું, બસ.

પાઠ ૮ મો.

વરસાદ (ના) મેઘ.
ગીત (ના) રાગકાઢીને
ગાવાનું.
ઘેબરીઓ (વિ) ઘેબરના
જેવો મીઠો.
પ્રસાદ (ના) ખાવાનું.
નૈવદે (ના) નેવાંએ.
કારેલું (ના) એકજાતની
તરકારી.
દેડકો (ના) એક જાત-
નો પશુ.
ગાજો (ક્રિ) રાગ કાઢીને
બોલજો.
ઉની ઉની (વિ) ગરમાં
ગરમ, તાવીપરથીઉતરે
તેવી.

સાક (ના) તરકારી.
નઠારી (વિ) ખરાબ.
તાણી (ક્રિ) ખેંચી.
સમજો છો? (ક્રિ) જાણો
છો? ખબર છે?

પાઠ ૯ મો.

એકજ (વિ) સરખું.
જણસ (ના) ચીજ.
ટટુ (ના) નાનો ઘોડો.
પારકો (વિ) અતરાપીનો
બીજા કોઇનો.

પાઠ ૧૦ મો.

પાડું (ના) ભેંસનું બચ્ચું
જાળવે (ક્રિ) સાચવે.
રાતે—દીવા થયા પછી.
પટેલ—ગામનો ઉપરી.
નીર (ક્રિ) નાંખે.
સંભાળ (ના) ખરદાસ.
જતન (ના) બાલાશ.
જક્કી—જીદી, ભમતી.
વાછરડું—ગાયનું બચ્ચું.
વાડો (ના) ઘરનીપાછળ
ઢોર બાંધવાની ખુલ્લી
જગો.
ચારો (ના) ઉગતું ઘાસ.
માંદું (વિ) બીમાર. આ-
જારી, કાહેલી.

ઓસડવેસડ (ના) દવા અને તેના ઉપાય.
ચારવાને – ચરાવવાને, ઉગતું ઘાસ ખાવાને.
ખેતર (ના) અનાજતથા ઘાસ પાકે તે જગા.
આણે (ક્રિ) લાવે.
ઊંચકીને (કૃ) ખાંધપર લઇને, ઉપાડીને.
સુખી (વિ) સુખીઆરાં

પાઠ ૧૧ મો.

ચેન (ના) મજા, સુખ.
અહીંઆંથી (અ) આ-ઠેકાણેથી.
બંધીખાને–કેદખાને.
ફરાય–ચલાય, હરાય.
વિચાર (ના) મનસુબો.
વાંસે (અ) પાછળ.
નીસરી–નાસી, નીકળી.
લાગ (ના) દાવ, તક.
સમજાવ્યું (ક્રિ) શીખામણ દઇને કહ્યું.
છુટું (વિ) બાંધ્યાવગરનું

મન (ના) મરજી.
મજા (ના) રમૂજ.
ઘેલું (વિ) ગાંડું, અણસમજુ.
દુઃખી (વિ) હેરાન.
જક (ના) જીદ્દ, ઓસ.
છોડે (ક્રિ) મૂકે, મેલે.

પાઠ ૧૨ મો.

ફાવ્યો (ક્રિ) જડયો, હાથ આવ્યો.
અણસમજ (ના) બેસમજ, બીન અક્કલ.
વગડામાં (ના) વનમાં.
કોતર (ના) ગુફા.
સટકી ગયું–નાસી ગયું.
ડાહ્યો (વિ) સાણો.
ઢોર=ચોપગા જાનવર.
ઊંઘી (કૃ) સુઇ.
મોડી રાતે–બહુરાતગઇ ત્યારે.
છાનું માનું(વિ)ગુપચુપ.
ઝાલીને (કૃ) પકડીને.
અંતે=છેલ્લે, છેવટે.
માનવી–કબુલ કરવી.

ભલું (વિ) સારૂ, રૂડું.
પાડોશી (ના) પાસેના ઘરમાં રેહેનારા.
સૌ–બધા.
ડાહ્યાં–શાણાં, સમજુ.

પાઠ ૧૩ મો.

છેક (અ) ઘણું, બહુ.
વાઘ (ના) ફાડીખાનારૂં ક્રાબર ચીતરૂં જનાવર.
માન્યું (ક્રિ) કહ્યું કર્યું.
વાસ (ના) રેહેઠાણ.
ચરવાને (કૃ) ઉગતું ઘાસ ખાવાને.
પ્રાણ (ના) જીવ.
વનમાં (ના) રાનમાં.
દુખીઉં (વિ) હેરાન.
ચિત્ત (ના) મન.
અવસ્થા (ના) હાલ.
નાઠું (ક્રિ) જતું રહ્યું.
મનમાન્યું=મનને ગમે-તેટલું, દીલ લાગ્યું.
વળતી (અ) પછી.
અજાણ–જાણીતું ન તે (આચિંતુ).

(કવિતાની સમજુતી). (૨).

વાડામાં બધાં ઢોર બાંધ્યાં હતાં, તેમાંથી એક પાડું છુટીને છેકઆ-

ધું નાસી ગયું; તેને ઘાસ ખાવાનું મન થયું તેથી નાસીને તે જંગલમાં જતું રહ્યું. (૧).

પછી ત્યાં જંગલમાં એક વાઘે તેનો જીવ લીધો, એવું અજાણપણે તે દુખીઉં થયું; જે બધાથી છુટું થવા જાય (બધાના મતથી ઉલટું ચાલે), તેના એવા હાલ સમજવા. (૨).

પાઠ ૧૪મો.

માટી (ના) મટોડી.
પલાળેછે—ભીનાળેછે.
ચીકણી—ચોંટે એવી.
હીકરાંનાં (ના) કાદવના.
ભરવાના (કૃ) ઘાલવાના.
આથરકે (ક્રિ) જમાવે.
જાત (ના) તરેહ, રીત.
ગોરસ (ના) દહીં દુધનું
પાટીઉં—હાલ્લું.
કોડીઆં(ના) દીવા કરવાના માટીના પ્યાલાં.
નરમ (વિ) પોચી.
કામની (વિ) ખપની.
ગોળી—પીવાનું પાણી ભરીમૂકવાની માટલી.
બેડું—ગાગર ને ઘડો.
દોહણી (ના) છાશ લાવવાની ઘાડવી.
દાણા (ના) અનાજ.

પાઠ ૧૫મો.

પાજે(ના) કારે, કારણે.
વાગ્યા (ક્રિ) ઇજા થઇ.
બગાડ (ના) નુકશાન.
ફેંકવા (ક્રિ) નાંખવા.
કાયર (અ) હેરાન.
મંડયા (ક્રિ) મચ્યાં.
તળાવ(ના)નાનુંસરોવર.
પથરે (ના) પથરાથી.
જવાબ (ના) ઉત્તર.
ધડાધડ (કૃ) જોરથી.
ગરીબ (વિ) અનાથ.
શા માટે (અ) કેમ? શું કરવા?
રમત (ના) ખેલ, ગમત.
સંભાળીને—સાચવીને.
કશોએ (વિ) કંઇપણ.

પાઠ ૧૬મો.

બેનપણી (ના) સહિએર
નોતરૂં(ના) તેડું, કેહેણ.
ભુંગળી (ના) બળતું કરવાની વાંસની નળી.
વેલણ (ના) રોટલી વણવાનું હથિયાર.
તપેલી (ના) પાતેલી.
કડછી (ના) નરમ દાળ લેવાનું પિત્તળ કે લોઢાનું હથિયાર.
તાસક (ના) ઢાંકણું.
વખત(ના)વેળા, સમય.
રાંધું (ક્રિ) રસોઇ કરૂં.
તેવડે (સ) તેણે કરીને.
થાળી—નાનો ખુમચો.
વાડકા (ના) ધાતુના ચલાણા
લાવીને (કૃ) આણીને.
મૂકયું (ક્રિ) મેલ્યું.

પાઠ ૧૭મો.

મણા (ના) કસર.
ધાણી(ના)શેકયાથી ફૂટેલું અન્ન, તે જુવાર બાજરી વગેરે.
ખાવાનું(ના) કાચું કોરૂં શેકેલું તે.
પહુંઆ—ભાતને શેકીને ખાંડી બનાવેલા તે.

ભાંડવું—ખરાબ બોલવું.
ટેવ (ના) આદત, ખો.
લડેછે (ક્રિ) વઢેછે.
જરાએ (વિ) લગારે.
કજીઓ (ના) ટંટા.
મૂકાવી (ક્રિ) મેલાવી.
લાવીશ (ક્રિ) આણીશ.
વેહેલી (વિ) જલદી.

પાઠ ૧૮મો.

છોટીઓ—નાનો ભાઇ.
નાનું (વિ) નાદાન.
બાળક (ના) બચ્ચું.
મેલાય (ક્રિ) મૂકાય.
દેખાયછે—જણાયછે.
ભાણો (ના) ભાણીઓ, ફીકલો; (બેહેનનો છોકરો) (ભાણેજ.)
આટલી (વિ) આવડી.
વાર (ના) વખત, દેર.
રોતો (કૃ) રડતો.
તેડવા (કૃ) બોલાવવા.
કામ (ના) ખપ, જરૂર.
હજી(અ) અત્યાર સુધી.
અલી (ના) છોકરીને નામ દીધા વગર બોલાવવું તે.

પાઠ ૧૯મો.

નિશાળીઆ(ના) નિશાળમાંશીખનારાછોકરા
કૂદાવતી (કૃ) કૂદકારામારતી.
લાકડી (ના) ડંગોરી.
ભણેલાં (કૃ) શીખેલાં.
પરીક્ષા (ના) તપાસ.
ઇનામ—સરપાવ, ખુશીથી કંઇ આપવું તે.
સાહેબ (ના)શીનોર, ટોપી વાળો.
બાકીના—રહેલા છોકરા
મેહેતાજી (ના) ગુરૂજી.
જોવા (કૃ) તપાસવા.

પાઠ ૨૦મો.

ઉતાવળ (ના) તાકીદ.
અલ્યા (અ) છોકરાને નામ દીધા વગર બોલાવવો તે.
સામટું (વિ)એકી વારે,
નીકળ્યો (ક્રિ) બહાર આવ્યો.
ગાગર (ના) ઘડા કરતાં મોટું વાસણ.
મૂઠો (ના) બાચકો.
સાંકડું (વિ) નાનું.

અટકી (કૃ) થલાઇ.
જણ (ના) માણસ.
પડતાં મૂક—પાછા નાંખ, રેહેવા દે.
ઝટ (અ) જલદી, તુરત.
પેટે (અ) માફક.
ફેરે (ના) વખતે.
છેલીવારે—આખરે.
લગાર (વિ) જરા.
ભણવામાં—શીખવામાં

પાઠ ૨૧મો.

સાત પૂછડીઓ (ના) સાંત પુછડીવાળો.
પૂછડીઓ—નાના પૂછડાં
બાંડો (વિ) પૂછડી કપાઇ ગયલો.
ખીજવવું (ક્રિ) ચીડવવું.
કપાવી (કૃ) વઢાવી.
હજામ (ના) વાળંદ.
ચીડવે (ક્રિ) ખીજવે.
બેટા (ના)દીકરા, છોકરા.
ખીજવ્યાથી (કૃ) ચીડવ્યાથી.
ખીજીએ—ચીડવાઇએ.

પાઠ ૨૨મો.

કામકાજ (ના) ધંધો, રોજગાર.

સાંધા (ના) કટકા.
દરજી (ના) મેરાઈ, સુઇ.
કલમ (ના) લેખણ.
કોદાળી–ચાંચવા જેવું ખોદવાનું હથિયાર.
બિચારો (વિ) બાપડો.
ધોબી(ના)લૂગડાં ધોનાર.
અક્ષર (ના) હરફ.
મજૂર(ના)વૈતરો,હેલકરી.
બાઈડીઓ(ના)બઇરીઓ.
સૂતર(ના)રૂનેકાંતીનેલાંબા કાચા દોરા કરેલા તે.
મોતી (ના) મુકતાફળ.
વાળવાં (કૃ) મરડવા.
ખપ (ના) જરૂર, કામ.
વળાય (ક્રિ) મરડાય.
કાંતે (ક્રિ) રેંટીઆ વતી લાંબા તાંતણાં કરે.

પાઠ ૨૩ મો.

ધ્યાન (ના) ચિત્ત, મન.
પાંસરા (વિ) સીધા.
ફરો (ક્રિ) ચાલો, હરો.
વેળાસર(ના) વખતસર
માયા (ના) હેત.
મન (ના) ધ્યાન, ચિત્ત.
વઢવું (ક્રિ) લઢવું.
ભૂલ (ના) ચુક, ગફલત
પાઠ (ના) ધડો.
ભણવો (ક્રિ) શીખવો.
બતાવે (ક્રિ) દેખાડે.
કદી (અ) કદાચ.
ખોટું (વિ) ખરાબ.
ફરીને (અ) હવે પછી.
છૂટી (ના) રજા.

પાઠ ૨૪ મો.

નિત્યે (અ) રોજ.
નીસરી (કૃ) નીકળી.
ચિત્ત (ના) ધ્યાન, મન.
રૂડી (વિ) સારી.
પેર (અ) રીતે, પેઠે.
ગુરૂની(ના) મેહેતાજીની.
ચોડી (કૃ) લગાડી.
શિક્ષા (ના) શીખામણ.
સમજો(ક્રિ)ધ્યાન આપો
પાંસરૂં (વિ) સીધું.

(કવિતાની સમજુતી). (૩).

ભાઈઓ તમારે રોજ નિશાળમાં જવું, ને ધ્યાન રાખીને ભણવું; ને મેહેતાજી આપણા ફાયદાની વાત કહે, તે બધાએ સારી રીતે માનવી (૧).

તમે રમતમાં ચિત્ત નહિ રાખો, ને વાત કહું તે સારી પેઠે સમજો; નિશાળમાંથી જેવારે છુટી થાય ત્યારે ત્યાંથી નીકળી પાંસરા ઘેર ચાલ્યાં જવું. (૨).

પાઠ ૨૫ મો.

વિઆવાની (કૃ) જણવાની.
ગાડાવાળો (વિ) ગાડું હાકનાર, ગાડી ચલાવનાર.
રોકીને (કૃ) ઘેરીને.
નીચે (અ) હેઠળ.
વિચાર્યું (ક્રિ) ધાર્યું.
રસ્તો (ના) માર્ગ, વાટ.
ઠેકાણું(ના)જગો,મુકામ.
બિચારે (વિ) બાપડે.

સારી (વિ) મજાની, વાં-
ચવા લાયક.
ગામ (ના) જ્યાં થોડાંક
ઘરની વસ્તી હોયતે.
ઉઠ (ક્રિ) ઉભી થા.
મૂરખ (વિ) બેવકૂફ.
ઉઠાડી (ક્રિ) ઉભી કરી.

પાઠ ૨૬ મો.

શેરડી (ના) ગળ્યા રસ-
નો સાંઠો.
ટોપલી(ના) વાંસની છા-
લનો નાનો ટોપલો.
નળીઆં (ના) છાપરાપ-
ર ઢાંકવાનેસારૂ માટીના
બનાવેલા નળના બેભા-
ગ કરી પકવેલાં તે.
કોપરાં (ના) ટોપરાં.
ભીંતો(ના) કાદવનો કરો.
છાયું (ક્રિ)બનાવ્યું.
દાણા (ના) અનાજ.
માર્ગ (ના) રસ્તો.
છાપરૂં(ના) ઘરનું ઢાંકણ.
કાઢીને (કૃ) બહાર આ-
ણીને.
ભારો (ના) મોટી ભારી.
કનેથી (અ) પાસેથી.
ધણી (ના) માલીક, શેઠ.
દાંડા (ના) સાકટા.
ટોપરાં (ના) કોપરાં
વિઆઇ (ક્રિ) જણ્યું.

પાઠ ૨૭ મો.

કમાડ (ના) બારણા.
ભીંતરડી (ના) ભીંત.
ઉઘાડશો–ખુલ્લા કરશો.
છાયાં (ક્રિ) ઢાંકયાં.
કેરાં (અ) નાં, તણાં.
રખડવા (કૃ) રઝળવાં.
બારણાં (ના) કમાડ.
આડું (વિ))ઉંધું, વાંકું.
વાશીને (કૃ) દઇને.
વલે (ના) હાલ, હવાલ.
ચરવા (કૃ) ચારોખાવા.
આમ(અ) આવી રીતે.
ઉઘાડો(ક્રિ) ખુલ્લા કરો.

પાઠ ૨૮ મો.

અમથી--ખોટી, જુઠી.
બહાર (અ) બારણે,
(ઘરથી વેગળું).
આડું–ઉંધી સમજનું.
આવડતું (કૃ) જાણતું.
રઝળવા (કૃ) રખડવા.
સુખી (વિ) સુખીઆરૂં.
જોડેલી (વિ) બનાવેલી.
ખરી (વિ) સાચી.
બનેલી (કૃ) થયલી.
સમજ (ના) અક્કલ.
દુઃખ–વીપત, આપદા.

પાઠ ૨૯ મો.

રોતો (વિ) રડતો.
સવારમાં(ના)વાહાણામાં
નહોર (ના) નખોરીઆં.
પોહોળું (વિ) ઉઘાડું.
ચોપડયાં(ક્રિ) લગાડયાં.
તાણતો (કૃ) ખેંચતો.
ભેંકડો (ના) મોટે સાદે
રડવું તે.
લાહે(ના)આગ, અગન.
સરખી (વિ) બરાબર.
બળવા–અગન ઉઠવા.
મટી (ક્રિ) જતીરહી.
મૂકી (ક્રિ) મેલી, છોડી.

પાઠ ૩૦ મો.

તાંબુ } (ના) ધાતુનાં
પીતળ } નામ.
તાંબાકુંડીઓ (ના) પા-
ણી ભરી રાખવાનું
બે કડાનું વાસણ.
ધોળાશપર (ના) સફેતી
ઉપર.
અથડાય(ક્રિ) અકળાય.
માંજેલાં(કૃ) અજવાળે-

લાં, ચોખ્ખાં કરેલાં.
સાચવવાં(ક્રિ)સંભાળવા.
ગરમાં (ના)રાંધેલું ઢાંકી મુકવાને મોટા વાડકા જેવા વાસણ.
ગોભાય (ક્રિ) ખાડો પડે.
ચળકતા (કૃ) ઝળકતાં.
લાલ (વિ) રાતાં.
કથરોટ (ના) થાળી જેવું છાછરૂં પણ તેથી મોટું કોરણવાળું વાસણ.
લોટા (ના) કળશીઆ.
જણાયછે=દેખાય છે.
તપેલાં (ના) પાતેલાં.
લોટીઓ=કશલીઓ.
કાંસું (ના) એક જાતની બરડ ધાતુ.
ભોંય (ના) જમીન.
કદાશ (અ) કોઇ વખત.
ફૂટી (કૃ) ભાંગી.

પાઠ ૩૧ મો.

નાની શી (વિ) નાનીસરખી.
પોતડી (ના) ધોતડી.
પિછોડી (ના) ખાંધે નાંખવાનું લૂગડું.
હીરકોરી (વિ) રેશમની કોરની.
હલકી(વિ)થોડી કિમ્મતની, (થોડા વજનની).
જામદાની (ના) એક જાતનું ઝીણું બુટીદાર લૂગડું.
ફાટેલી (વિ) ચીરાયલી.
અંગરખી (ના) નાની ડગલી.
દીકરો (ના) છોકરો.
ગરીબ—પૈસા વગરનો.
ધોતી (ના) ધોતડી.
ખભે (ના) ખાંધ ઉપર.
નામાં (ના) નામ.
શીખીશ (ક્રિ) ભણીશ.
માટે (અ) કાજે, વાસ્તે.

પાઠ ૩૨ મો.

વાગોળવું(ક્રિ)ખાધું હોય તે પાછું મોંમાં લાવી ચાવવું.
માખણ(ના)છાશ ઉપરની તરી.
ખરીઓ(ના)પગનાં તળીઆનો કઠણ ભાગ.
હલાવે (ક્રિ) હીલવે.
ફાટ (ના) ચીરો.
ભાવે (ક્રિ) સ્વાદ લાગે.
બએ (વિ) બે.
ચરેછે—ઘાસ ખાય છે.
ચાવવનું (ક્રિ) દાંતેવતી બચરડવું.
ઘી (ના) માખણને તાવીને બનાવેલું તે.
શી શી (વિ) કઇ કઇ ?
મથાળે (ના) ઉપર, ઉપલા ભાગ પર.
ગોધો (ના) સાંઢ, આખલો.

પાઠ ૩૩ મો.

ગુણ (ના) ફાયદો, ખુબી
આધાર (ના) આશરો.
અગણિત(વિ) ગણાય નહીં તેટલા, (ઘણાજ.)
પશુ (ના) ચોપગાં જાનવર.
ખાંતે (ના) ખુશીથી.
જન (ના) માણસ.
જન્મતી (વિ) અવતરતી.
પંખી (ના) પાંખવાળા પશુ.

નર(ના)માટીડો,ભાયડો.
સુખદાતા (વિ) સુખ-આપનાર.
નાર(ના) બાયડી,બઇરી.
દેછે (ક્રિ) આપેછે.
ઘણું કરી(અ)સો વસા.

(કવિતાની સમજુતી). (૪).

ગાયમાં ખુબી ઘણી છે, ને તે બધાને સુખ આપનારી કેહેવાય વળી તે દહીં દૂધ સૌ આપેછે, ને તે બધા માણસો ખુશીથી ખાય છે.(૧).

પશુ, પક્ષી, ભાયડા, ને બાયડી બધાંને જન્મ થતી વખત જુઓતો તો ઘણું કરીને ઘી ને દૂધ એજ જીવને આધાર આપે છે. (૨).

પાઠ ૩૪ મો.

દૂધપાક (ના)દૂધમાં ચોખા ખાંડ નાંખી રાંધીને કરેલો પાક.
ચાસણી (ના) ઉનું કરી ચિકાશ લાવવો તે.
બૂરૂં (ના) ધોએલી ખાંડ.
ઠારે=ઠંડકથી કઠણ કરે.
વલોવે(ક્રિ)બે હાથે ઘોળે.
માવો(ના)દુધને બાળીને લોચા જેવું કરેલું તે.
ખડબાં—ઢેબલાં, ગઠ્ઠા.
તાવીને (કૃ) ઉનું કરીને.
પેંડા(ના) માવામાં ખાંડ નાંખી ગોળી વાળેલી તે.
જામીજાય (ક્રિ) બંધાઇ જાય.
લોચો(ના)લોંદો,લપકો.
રાંધીને (કૃ) બાફીને.
ભેળીને(કૃ) મેળવીને.
ખટાશ—ખાટી ચીજ.

પાઠ ૩૫ મો.

જૂઠો—લબાડ માણસ.
લેખણ (ના) કલમ.
સંતાડીને(કૃ) છુપાવીને.
છાનામાના (વિ)કોઇ નહીં જાણે તેમ.
પડેલી (કૃ) પડી ગયલી.
માન્યું (ક્રિ) કબુલ કર્યું.
ટેવ (ના) આદત, ખો.
વેળા (ના) વખત.
પાઇ (ના) પઇ.
દીઠી (ક્રિ) જોઇ.
ખોટી (વિ) ખરાબ, નઠારી.

પાઠ ૩૬ મો.

પાવલી(ના)ચાર આનાનો સરકારી છાપનો રૂપાનો શિક્કો.
માનવું (ક્રિ)કબુલકરવું.
ચોરી (ના) છાનામાના લીધી, (કંઇ ચીજ છુપી રીતે લેવી તે.)
કાગળ (ના) તાવ.
લટકાવી (કૃ) ટીંગાવી.
કોટ (ના) ડોક,ગળું.
ફજેતી (ના)ગેરઆબરૂ.
છાનુંછાનું—ચુપ ચુપ, કોઇ નહીં જાણે તેમ.
પકડાઇ (ક્રિ) ઝલાઇ.
ચોડીને (કૃ) ચોટાડીને.

પાઠ ૩૭ મો.

દીકરાની(ના)છોકરાની.

વાળુ—રાતનું ભોજન.
વઢવું (ક્રિ) લડવું
પહેલાં (અ) અગાઉ.
શરમાયો—લજવાયો.
સોંપ્યો (ક્રિ) હવાલે કર્યો, તપાસી આપ્યો.
હવાલ (ના) હાલ.
તેડાવીને (ક્રિ) બોલાવીને.

વાત(ના) હકીકત, બીના.

પાઠ ૩૮ મો.

જૂઠ (ના) જૂઠી વાત.
સાચ (ના) સાચી વાત.
કદી (અ) કોઇ વખત.
ઉપાય (ના) ઇલાજ.
પાપી (વિ) દુષ્ટ, નઠારો.

સ્નેહ (ના) હેત, પ્રીત.
દેહ (ના) શરીર, કાયા.
રાચે (ક્રિ) ખુશી થાય.
શોભે—સારી દેખાય.
જગપતિ (ના) જગતનો બનાવનાર, ઇશ્વર.
પૂરો (વિ) બરાબર.
સુખ (ના) ચેન, મજા.

(કવિતાની સમજુતી). (૫).

જે માણસ જૂઠું બોલે છે, તે બરાબર પાપી છે, તે માટે ન્હાના છોકરાઓ એવું કામ તમે કરો નહીં. (૧).

સાચું બોલવામાં ઘણું સુખ છે, સાચાથી બધાનું હેત વાહાલ વધે છે, તેમ સાચાથી જગતનો બનાવનાર જે ઇશ્વર તે પણ ખુશી થાય છે, ને તેથી આપણું શરીર પણ સારૂં દેખાય છે, (૨).

પાઠ ૩૯ મો.

મેવો (ના) દરાખ, ચારોળી, પસ્તા, બદામ, તેમજ જાંબુ, ફેરી, જમરૂખ વગેરે ફળ.
ગાંધીની (ના) નેસ્તીની.
બદામ (ના) એક જાતનો ઠળીઆવાળો મેવો.

દુકાન (ના) બજારમાં માલ વેચવાનું ઠેકાણું.
ઓળખીતો(ના) પીછાનવાળો, જાણીતો.
દરાખ(ના) લીલો મેવો.
કાજુ(ના) મેવાનું નામ.
વાટી(ના) કોપરાના ગોટાનું અડધીઊં.

મગફળી (ના) મગની શીંગ,(વિલાતી)શીંગ.
ખજૂર (ના) ખજુરીનું ફળ .
મામા (ના) માનાભાઈ.
ચારોળી(ના)મેવાનું નામ.
બતાવી (ક્રિ) દેખાડી.
ભાણીઆ (ના) ભાણા.

ખારેક (ના) સુકાયલું ખજુર.

પાઠ ૪૦ મો.

વાર (ના) અઠવાડીઆનો દિવસ, વખત.
ચંદ્રમાં(ના) ચાંદ, ચાંદો.
ઘણાખરા–ઘણાએક.
સરસ્વતી (ના) ભણુતર સારદા, વિદ્યા.
દિવસ (ના) દહાડા.
વિદ્યા (ના) ભણુતર.
રવિવાર–સુરજનો વાર.
સોમવાર (ના) ચંદ્રમાંનો વાર.
કેડે (અ) પછી, પૂઠે.
ગુરૂવાર(ના) બ્રેસ્પતવાર.
મૂકે છે (ક્રિ) બેસાડે છે.
સરખા (વિ) બરાબર.
ચાલ (ના)રીત, ધારો.

પાઠ ૪૧ મો.

જબરી (વિ) જોરાવર.
વહાણુામાં–સવારમાં.
માંસ (ના) ગોસ.
ચચ્ચાર(વિ) ચારચાર.
કીડા–લાંબા જીવડા.
કૂદતાં (કૃ) ઠેકડા મારતાં.
ડોલતો(કૃ) ધુણુતો, લેહેકાતો.
જનાવર (ના) જાનવર.
સાંજ (ના) દીવા બતિનો વખત,સંધ્યાકાળ.
લાંઠ (વિ) લુચ્ચા.
માળો–પક્ષીનું રેહેઠાણુ.
અનાજ (ના) દાણો.
મુએલાં– મરી ગયલાં.
ફોડી (કૃ) ફોલી, ભાંગી.
નસાડે (ક્રિ) હાંકી મૂકે.

પાઠ ૪૨ મો

ભાળો (ક્રિ) જુઓ.
કાગ (ના) કાગડો.
પાંખાળો–પાંખવાળો.
રાગ(ના) ગાવાનો સોર.
રૂપાળો (વિ) સારો શોભિતો.
ચોંપે–ઉતાવળા થઇને.
ચાહે (ક્રિ) ઇચ્છે, માંગે.
હણવા (કૃ) મારવા.
જલદી(અ) તુરત, ઝટ.
ચતુર (વિ) ડાહ્યો.
કોય (વિ) કોઇ.
ચેતી(કૃ)જાણી, સમજી.

(કવિતાની સમજુતી). (૬).

સાંજે જઇ સુવા સારૂ માળો બાંધવા બેઠો, એવા એક કાગડાને જોયો; તે એ પાંખવાળો બોલતો હતો, પણ તેનો રાગ સારો નહિ હતો. (૧).

કોઇ માણુસ હાથમાં કાંકરો લઇને, તેને ચુપકીથી તાકીને મારવાનું કરે. તો તે ચંચળ જાત મનમાં જાણીને તુરત ઉડી જાય છે. (૨).

પાઠ ૪૩ મો.

સંગા(ના) સગા વાહાલાં.
પીતરાઇ (ના) કાકાના વંશના, કુટુંબી.
સાળીઓ=વહુની બેનો.
મોળાઇ (વિ) મોસાળ તરફના.
બનેવી(ના)બેહેનનો વર.
ભત્રીજો (ના) ભાઇનો છોકરો.
માસો (ના)માશીનો વર.
ભાણેજ (ના) બેહેનનો છોકરો.
ફુઓ(ના)ફૈઇનો વર.
વર(ના) માટી, ભરથાર.
વહુ(ના)બાયડી.
સાળો(ના)વહુનો ભાઇ.

પાઠ ૪૪ મો.

જમાઇ=છોકરીનો વર.
સંપસંપીને (ક્રૃ) હળીમળીને.
સાવકાં(વિ) બાપ એકને મા જૂદી તે, ઓરમાઇ.
વેવાહી (ના) છોકરી કે છોકરાનો સસરો.
ઓરમાઇ (વિ) સાવકો.
વેવાણ (ના) છોકરા કે છોકરીની સાસુ.
સગાં(વિ)એક મા તથા એકજ બાપના પેટના
દુધભાઇ (ના) આંગળીઆત, કોહાઇ.
બનતું (ક્રૃ) હળીમળીને રેહેવાતું.
દીકરી (ના) છોકરી.
વરવહુ—માટી બઇઅર.

પાઠ ૪૫ મો.

કાપડ(ના)કપડ,લુગડાં.
ચૌટું (ના)મોટું બજાર.
ફુડાવ્યું (ક્રિ) ચીરાવ્યું.
ખાદી(ના) એક જાતનું જાડું કપડું.
દોશીવાણીઓ (ના) કાપડીઓ, લુગડાં વેચનારો.
વાણોતર(ના)ગુમાસ્તો.
બાસ્તો (ના) એક જાતનું કપડું.
સેલું (ના) કસબનાછેડાવાળું લુગડું.
હાટ(ના) બજાર, દુકાન.
જાજમ(ના)બીછાવવાનું સારૂ ઉંચું પાથરણું.
કાજે (અ) વાસ્તે.

પાઠ ૪૬ મો.

મહિના(ના)૩૦ દહાડાની મુદત.
દીવાળી(ના)વર્ષનો છેલો દહાડો, (આસો વદ અમાસનો દિવસ).
રામનવમી(ના)રામજીનો જન્મ દિવસ, ચૈત્ર સુદ નોમનો દહાડો.
શિયાળો (ના) ટાઢની મોસમ.
ઉતરાણ—મકરશંક્રાંતિ.
અખાત્રીજ(ના)તેહેવારનો દિવસ વૈશાખસુદ ત્રીજનો દહાડો.
ઊનાળો(ના)તાપની મોસમ.
વસંત(ના)રાગનું નામ, રૂતનું નામ.
વરસ (ના) શાલ, (બાર મહિના).
ટાઢ (ના) ઠંડ, હીમ.
પર્વ (ના) તેહેવાર.

દેવદીવાળી (ના) ઠાકોરજીની દીવાળી, (કારતેક સુદ ૧૧નો દિવસ.

ત્યારકેડે(અ) ત્યારપછી.

વસંતપંચમી(ના) વસંત રૂતુ બેસવાનો દિવસ (માહ સુદ પાંચેમ.

પાઠ ૪૭ મો.

ચોમાસું (ના) વરસાદની મોસમ, (જેઠ, આષાડ, શ્રાવણ ને ભાદરવો એટલે ચાર મહિના.

પચુસણ(ના)શ્રાવક લોકોના તેહેવારો, (શ્રાવણવદ ૧૧ થી ભાદરવા સુદ ૪ સુધી.)

ગોકળ આઠેમ (ના) શ્રી કૃષ્ણનો જન્મ દિવસ (શ્રાવણ વદ. ૮).

શ્રાવણ (ના) હિંદુના વરસનો ૧૦ મો મહિનો.

પખવાડીઉં (ના) પંદર વાડીઉં, (પંદર દહાડાની મુદત.)

ગણપતિચોથ (ના) ગણપતિનો જન્મદિવસ ઢગરા ચોથ,(ભાદરવા સુદ ૪).

વરસાદ (ના) મેધ,મેહ.

શરાધીઓ (ના)મુએલાંની ક્રિયા કરવાના તેહેવારો. (ભાદરવા સુદ અમાસ સુધીના ૧૬ દહાડા).

તિથી (ના) રોજ,મીતી

ઉતરતાં (કૃ) પુરા થતાં.

દશરા—વિજય દસમી, (આસો સુદ દસેમ.)

દીવાસો (ના) મોટા તેહેવાર તે સો પરબનો માસો, એ દિવસથી બધા તેહેવારો શરૂ થાય છે, (આષાડ વદ અમાસનો દિવસ.)

મેળા (ના) તમાશા.

પાઠ ૪૮ મો.

વાજાં (ના) રાગ કાઢવાના યંત્રો.

વરઘોડો (ના) વર પરણવા જતી વખતનો વાજાં ઢોલ સાથેનો રસાલો.

દેવળ (ના) દેરૂં, મંદાર

નાદ (ના) અવાજ.

સરણાઇ (ના) પીપી.

તતુડાં (ના) રણશીંગડાં.

ઝાંઝ (ના) તાસાં, કીરતાલ.

નગારાં (ના) ઢોલ.

ઝમકારો (ના) રણકો.

ભુંગળ (ના)લાંબું વાજું

કુંડાળું (ના) ચકરડું.

ઘડીઆળ (ના) વખત જાણવાનો સાંચો.

પખાજ (ના) મરદંગ.

વાહવા (અ) ઓહો !

ઢોલ (ના) મોટું નગારૂં

સાદ (ના) અવાજ.

પાઠ ૪૯ મો.

જન્મગાંઠ (ના)વરસગાંઠ, જન્મ દિવસ.

વરસગાંઠ (ના) શાલગીરી, જન્મ તિથી, જન્મ દિવસ.

રાખતાં (ના) દહીંમાં

કેળાં, દુધી, ચીભડાં, વગેરે સમારીને નાંખી લચકા જેવું કરી મેળવેલું.
બીડાં (ના) પાનની બીડી.
પાનસોપારી (ના) તંબોળ ને ફોફળ.
કંસાર(ના)મોટી લાપસી.
અડાડયો—અડકાડયો.
કઢી (ના) છાસને ઉકાળીને માહે મીઠું મરચું ને અળદ નાંખેલી તે.
જમવાનું (ના) જમણ, ભોજન.
મજા (ના) લેહેજત.
તેડયો (કૃ) બોલાવ્યો.
મંડયો (ક્રિ) મચ્યો.

પાઠ ૫૦ મો.

ચોખ્ખાઇ (ના).સુઘડાઇ.
ઉતારવી—સોરી કાહડવી.
સાબૂ (ના) મેલ કાહડનારી ચીજ.
દાંતણ—બાવળ કે બાવળની સોટીનો કકડો.
શરીર (ના) દીલ, અંગ.
ગૂમડાં (ના) મોટા ફોલ્લા.
ઉલ (ના) મોહોમાનું બાસ મારતું વાસી થુંક
ફીકર (ના) ચિંતા.
કોહો (ના) સળો, ફોલ્લા.
ગંધાય (ક્રિ) વાસ મારે
ઘસવા (ક્રિ) ચોળવા.
જૂઓ (ના) માથામાં કીડીના જેવા ઝીણા જીવડાં પડેછે તે.
મસળવું (ક્રિ) ચોળવું.
ગંદાં (વિ) ગોબરાં.
સાજાં (વિ) સારાં,સુખી.
ચોખ્ખાં (વિ) સાફ.

પાઠ ૫૧ મો.

ઉપણે(ક્રિ) વાદેહ કસ્તર કાઢે, ઝાડકે.
તાપ (ના) ગરમી.
લુઓ (ના) લોંદા,લચકો
પાકવું (ક્રિ) નીપજવું.
ઉથલાવીને (કૃ) ફેરવીને.
કલેડું—ઠીકરાની તાવી.
લોઢી(ના) લોઢાનીતાવી.
ખેડવું (ક્રિ) જમીન પોચી પાડવી.
શેકવું (ક્રિ) ખરૂં કરવું.
વાવેછે (ક્રિ) રોપેછે.
ઊગી (કૃ) ફુટી.
કાચું (વિ)રાંધ્યાવગરનું
લોટ (ના) આટો.
ઘડેછે (ક્રિ) ટીપેછે.
મેરે (ના) બાજુ, તરફ
લાલ(ના)રંગીલા, રંગલા

(કવિતાની સમજુતી). (૭).

દૂધને રોટલો (દૂધમાં ચોળીને ને દહીંને ભાત દહીંમાં ભાત નાખીને, વળી લાડવા ને વાલ મારા લાલ ખાઇ જાઓ.

પાઠ ૫૨ મો.

ભલો (વિ) સારો.
હીમણું (ના) હીંમુ,ટેકો.
હીંચકા (ના) ઝોલા.
ગભરાવું(ક્રિ) અકળાવું
કોણી(ના)હાથનુંઢીચણ.
વારો (ના) વખત.
ખઝાડીને—વળગાડીને.
ખસેડયા—આઘા કર્યાં.
ધરાવું (ક્રિ) પેટ ભરીને ખાવું, તરપત થવું.
આઘો (વિ) દૂર, વેગળો.

સામું (અ) તરફ.
દયા (ના) મેહેર, રેહેમ.
હીંચકા(કૃ)હીંચકાખાતા.
વેગળા (વિ) આઘા, દુર
પેટભરીને–ધરાઇને.

પાઠ ૫૩ મો.

કાતરી (કૃ) કરડી.
લોક (ના) માણસો.
સંતાઇ (કૃ) છુપાઇ, ભરાઇ.
ચંચળ (વિ) હોંશીઆર.
તરત (અ) જલદી, ઝટ.

સર્વે(વિ)સઘળા, બધા.
ફૂંકતો (કૃ) ફૂંક મારતો.
ખૂણે ખોચરે–દરમાં.
ભોંય–જમીન, ધરતી.
દીઠામાં (કૃ) જોવામાં.
જબરા (વિ) જોરાવર.
ઝાલવા (કૃ) પકડવા.
કશું (વિ)કાંઇપણ,જરા.

પાઠ ૫૪ મો.

રંજાડ (ના) તોફાન.
દીવટ (ના) જોત, બત્તી.
ધાડ(ના)લૂટારાની ટોળી.

કપડાં (ના) લુગડાં.
ખાસાં (વિ) મજાનાં.
ઉપાય (ના) ઇલાજ.
મની (ના) બિલાડી, મંજારી.
પાર (ના) છેડો.
વધ્યા (ક્રિ) વધી ગયા.
પકડ્યા (ક્રિ) ઝાલ્યા.
માંડે (ક્રિ) મચાવે.
ગડબડ (ના) ગડબડાટ કરતી.
કરડી (કૃ) કાતરી.
મહા(વિ) મોટું, ઘણું.

(કવિતાની સમજુતી). (૮).

ઉંદરો હારબંધ વધી ગયા, તેમાં કેટલાક ઝાલ્યા પણ પાર આવ્યો નહીં; જેમ લૂટારાની ટોળી કેમ આવે તેમ તેઓ રાતે તોફાન મચાવી રેહેછે. (૧).

તેઓ મજાનાં કિમતી લુગડાં કરડી ખાયછે, ને દીવાની દીવેટ લઇ જાય છે; એને પકડવાનો એકે ઉપાય નથી. પણ જો બિલાડી મળે તો મોટું સુખ થાય (તે ઉંદરને પકડી લે). (૨).

પાઠ ૫૫ મો.

પાંદડાં (ના) પાતરાં.
સાંભરેછે (ક્રિ) યાદ આવેછે.
બાપડી (વિ) બીચારી.

ઓઢવું (ક્રિ) શરીરપર ઢાંકવું.
વાળ–બાલ, નીમાળા.
ભૂલી (કૃ) વીસરી.
ભૂલશો (ક્રિ) વીસરસો.

ડિલ (ના) શરીર, અંગ.

પાઠ ૫૬ મો.

આંચળ (ના)થાન, ધાઇ
ધાવણા (વિ) નાના,દુધ પીતા.

જોર (ના) બળ, શકિત.
ફરડવા(કૃ) બચકું ભરવા.
વગર(અ) વિના શીવાય
આખલો (ના) ગોધો.
એટલામાટેજ (અ) એને વાસ્તેજ.
કર્યાં (ક્રિ) બનાવ્યાં.

પાઠ ૫૭મો.

ઝાડપાલો (ના) ઝાડનાં ઝીણાં પાતરાં તથા છોડ વગેરે.
કૂવો (ના) ઉંડો ખોદી કાઢેલો વેહેતો ઝરો.
નદીઓ (ના) મીઠા પાણીનો ધોધ પર્વતમાંથી નીકળેલો તે.
વાવ (ના) પગથીઆ વાળો પોહોળો ઉતરવાનો કૂવો.
મોળું(વિ)મોળાસપડતું.
મીઠું (ના) નીમક. (મીઠાસ વાળું).
ખારૂં (વિ) મીઠાના સ્વાદ જેવું.
જીવેછે(ક્રિ) ટટાર રહેછે.
ભરેલાં (કૃ) ભરપૂર.
જોઇએતેટલું—કામજોગ, ખપ જેટલું.

પાઠ ૫૮ મો.

લખોટી (ના) લાખની ગોળી, મંજી.
ઠરે (ક્રિ) સાબીત થાય.
છાનોમાનો(વિ)ચુપચુપ.
ગમે (ક્રિ) સારૂં લાગે.
ચોરવું (કૃ) કંઇ ચીજ છાનામાના લેવી તે.
ભૂલી ગયો (ક્રિ) વિસરી ગયો.

પાઠ ૫૯ મો.

મહીપતિ (ના) રાજા.
પસ્તાય(ક્રિ)દલગીરથાય
પાછળથી—પછવાડેથી.
ચાહન(વિ)ખુલ્લી,જાહેર.
ઝલાય (ક્રિ) પકડાય.
નર (ના) માણસ.
સમજી (કૃ) જાણી.
બાંધીમારે (ક્રિ) ફટકાનો માર મારે.

(કવિતાની સમજુતી). (૯).

ચોરીમાં સુખ સમજીને જે માણસ કોઇને ત્યાં ચોરી કરીને આવે; તે પછી ચોરીથી થતું દુઃખ જયારેજુએ છે, ત્યારે મનમાં ઘણો અફસોસ કરવા માંડેછે. (૧).

જયારે ચોર ઝલાય છે, ત્યારે ચોરી ઉઘાડી થાયછે, પછી રાજા કે હાકેમ તેને બાંધીને ફટકાનો માર મારે છે, ત્યારે તેની છેક બેઇજ્જત થાય છે. (આબરૂ જતી રેહે છે). (૨).

પાઠ ૬૦ મો.

આંગણું (ના) બારણું, બારણાની આગળની જગો તે.
અજવાળું (ના) ઉજાશ.
પરશાળ (ના) પેહેલા ખંડની ભોંય તળીઆની જમીન.
પછીત (ના) પછવાડેની ભીંત.
ચોક (ના) ખાળ.
ઓટલો (ના) ઘરના આંગણાં આગળ ઉંચી બેસવાની જગો કરેલી તે, મોટી ઓટલી.
છીંડી (ના) ખડકી.
કરા (ના) દીવાલ, ભીત.
મેડો (ના) માળ.
અગાશી (ના) ધાબું.
ઓરડો—મોટી કોટડી.
સાંભળો (ક્રિ) ધ્યાનમાં લો.
ઉઘાડી (વિ) ખુલ્લી.
કરેલી (કૃ) બનાવેલી.

પાઠ ૬૧ મો.

રસોડું (ના) રાંધણી.
અંધારૂં—ઉજાસ નહિ તે.
બારી (ના) માળ ઉપરના ભડાનાં બારણાં.
ગોખલા—નાના હાટડા.
ભંડારીઆં (ના) હાટડાં.
રસોઈ (ના) રાંધવાનું.
ધુમાડીઉં (ના) ધુમાડો જવાનો રસ્તો કાઢેલો તે, ચીમની.
તાકાં (ના) મોટા ગોખલા.
પાણીઆરૂં (ના) પાણીનાં બેડાં મૂકવાની ઓટલી.
ધુમાડો (ના) ધુણી.
ચોકડી (ના) મોટો ખાળ.
તાળું (ના) પેટી બંધ કરવાનું હથિયાર.
ટાંકાં (ના) વરસાદનું પાણી ભરી મૂકવાના છોબંધના ઉંડા કૂવા.
ગોટાય (ક્રિ) ઘેરાય.
છો (ના) મરડીઆ કાંકરાને ભઠ્ઠીમાં પકવેલા તે.
દાદર (ના) લાકડાના પાટીઆની સીડી.
ઓટલી—નાનો ઓટલો.
જાળી (ના) સળીઆ જડેલી નાની બારી.
ઝીલવું (ક્રિ) પડતું સહાવું.
નીસરણી (ના) વાંસ કે વળીનો દાદર.
ગામડું (ના) નાનું ગામ.

પાઠ ૬૨ મો.

કૂકડી (ના) મરઘી.
ખડખડે—અફળાએ.
વહાણું (ના) સહવાર.
છેડવું (ક્રિ) અડકવું.
દીપે (ક્રિ) સારો દેખાય.
માંજર (ના) માથા પરની લટકતી ચામડી.
ભાતભાતના (ના) જાત જાતના.
પીછાં (ના) પીછ.
સેવે (ક્રિ) સાચવે.
ઊકરડા (ના) ખાતરવાળી જગો.
બીકણ—નરમ, પોચો.

ધંધો (ના) રોજગાર.
ખોતરવાની (કૃ) ખણવાની. ખોદવાની.
ધસવું (ક્રિ) આગળ દોડી આવવું.
વળગવું (ક્રિ) બાઝવું.
જાળવેછે–સાચવેછે.
કાયર (અ) હેરાન.
કુકડો (ના) મરઘો.
રૂપાળો (વિ) શોભિતો.
કુકડુકુક (ના) મરઘાનું બોલવું-વાસવું.

વળગેછે (ક્રિ) બાઝેછે.

પાઠ ૬૩ મો.

સાપ (ના) ઝેરીજાનવર.
ગણતો (ક્રિ) પત કરતો.
વેર–દુશ્મનાઇ, ખાર.
જીવ (ના) પ્રાણ.
ચગદી (ક્રિ) કચડી.
લગારે (વિ) જરા.
નાગ–ફેણવાળો સાપ.
નબળા (વિ) કમજોર.

છેલ્લીવારે (અ) આખરે.
ચટકા (ના) ડંખ.
છોલાયું (ક્રિ) સોરાયું.
પ્રાણ (ના) જીવ.
ફેણ (ના) સાપ તથ નાગ માથું પોહોળું કરેછે તે.
દર (ના) બાકું, કાણું.
પછાડી (ક્રિ) ઝીકી, અફાળી.
ભેગી (વિ) એકઠી.
ઝાઝા (વિ) ઘણા, બહુ.

(કવિતાની સમજુતી). (૧૦).

નબળા પણ ઘણા લોકની સાથે કોઇ પણ દહાડો અદાવત રાખવી નહિ, કેમકે મોટા કાળા નાગનો, કીડીઓ બધી એકઠી થઇને આવી રીતે જીવ લેછે, (જુઓ કીડીઓ નબળી પણ ઘણી, અને સાપ જબરો પણ એક).

પાઠ ૬૪ મો.

છોડવા (ના) નાનાછોડ.
મૂળીઆં (ના) મૂળ, જડ.
વાટ (ના) રસ્તો, રાહ.
થડ (ના) ઝાડનો વચલો જાડ ભાગ.

જીવે (ક્રિ) ટાટર રેહે.
ઓગળે (ક્રિ) પીગળે.
ડાળાં (ના) ઝાડની મોટી શાખા.
વેહ (ના) કાણું, છીદ્ર.
વાદળ (ના) આકાશ.

કસ (ના) રસ, તત્વ.
ફળ (ના) લીલો મેવો.
ચરી (કૃ) વણી.
પથરાય (ક્રિ) ફેલાય.
વેલો (ના) જમીન પર પથરાતો છોડ.

આંબો (ના) કેરીનું ઝાડ.
છોડ (ના) છોડવો.
કોહોળું (ના) તરકારીનું. નામ, શાકનું નામ.

પાઠ ૬૫ મો.

લીલાં (વિ) ખૂબસુરતાં.
કચરો (ના) મેલ.
કરમાઇને (કૃ) ચીમળાઇને.
સૂકાવું—કરમાઇ જવું.
સીંચીએ (ક્રિ) રેડીએ.
ટટાર (વિ) સીધા.
છાંટવું (ક્રિ) છંટકોરવું, રેડવું.
તાજા (વિ) લીલાં.
વરસતો (કૃ) પડતો.
મસ (વિ) ઘણી, બહુ.
લૂલા (વિ) મુડદાલ.

પાઠ ૬૬ મો.

રીસાળ (વિ) તામશી.
રીસાયો (ક્રિ) ગુસ્સે થયો
ચેન (ના) સુખ, મજા.
પીરસેલી (વિ) ખાવાનું મૂકી તૈયારી કરેલી.
મુદલ (વિ) જરાએ.
મેળા (ના) તમાસો.
વેદના (ના) દુઃખ, પીડા
ભાંડુ (ના) ભાઇ બેહેન ના છોકરાં છૈયાં.
માલ (ના) જીવ, વીસાત
પૂણે (ક્રિ) લાગે, શાલે.
વીંછી (ના) ઝેરી જીવડો.
ટેવ (ના) આદત.
ખોટું (વિ) માઠું, ખરાબ.

પાઠ ૬૭ મો.

તણખલાં (ના) તંખલાં
ઇંડાં (ના) બેદાં.
રૂ (ના) કપાસમાંથી કપાસીઆ કાઢી નાંખી જે રેહેલું તે.
વસ્તુ (ના) ચીજ.
આખું (વિ) બધું, સઘળું.
ચીંચીં—ચીચીઆરી.
રઝળીને (કૃ) રખડીને.
ધીમેધીમે (અ) હળવે હળવે, આસ્તે.

પાઠ ૬૮ મો.

પાલો—ઝીણાં પાતરાં.
સૂરજ (ના) સુર્ય.
ઝાઝવાં (ના) ઘણા તેજથી આંખે ન સુઝે-તે, અંધારાં.
ગરમી (ના) તાપ.
તેજ (ના) પ્રકાશ, નુર.
નીપજવું—પાકવું, થવું.
ધાન્ય (ના) અનાજ.
સર્વે (વિ) થોડું, કમી.

પાઠ ૬૯ મો.

બગાડ (ના) નુકસાન.
ગભરાઇ (કૃ) અકળાઇ.
ધાજો—મદદે આવજો.
છેતરવું (ક્રિ) ઠગવું.
સીમમાં (ના) ખેતરમાં ગામની હદમાં.
આસપાસ (અ) આજુ બાજુ, ચોતરફ.
ખેતરવાળા (વિ) ખેતરના માલીકો.
ખેડુત (ના) ખેતીકરનાર.
ચારતો (કૃ) ચરાવતો.
અમથી (વિ) ખોટી.
હસવા (કૃ) મજાકકરવા.
શરમાઇ (કૃ) લજવાઇ.
ખરેખરો (વિ) સાચો.
સાચી (વિ) ખરી.
જૂઠું—ખોટું.
છેતર્યા—ઠગ્યા

પાઠ ૭૦મો.

ઘૂરકવું (ક્રિ) ગુસ્સાથી જોવું.
લોહીલોહાણ—લોહીઆળ. લોહી નીગળતા.
પામીએ (ક્રિ) ખમીએ.
બચકાં (ના) ડાફાં
ભસવું—કૂતરાનું બોલવું.
તૂટીપડવું (ક્રિ) એકદમ વળગી પડવું, ધસારો કરવો.
ગરીબ (વિ) અનાથ.
સોબત (ના) સંગત.
બાપડો (વિ) બીચારો.
ભૂંડાં (વિ) ખરાબ.

પાઠ ૭૧મો.

પજવીએ (ક્રિ) કાયર કરીએ, દુખ દઇએ.
હળીમળીને (કૃ) સંપસંપીને, એક દીલથી.
ઉગામીએ—ઉહાવીએ.
દુખાય—દલગીર થાય.
માંહોમાંહે (અ) એક બીજા, અરસ પરસ.
રાજી થવું—ખુશી થવું.
હેત (ના) પ્યાર.
રીસાઇએ (ક્રિ) ગુસ્સે થઇએ.
વહેંચી (કૃ) ભાગ પાડી.
સંપસંપીને (કૃ) હળીમળીને.

પાઠ ૭૨મો.

ઝગઝગાટ (વિ) ચળકાટ.
પૃથ્વી (ના) દુનિઆ.
વહાલો (વિ) પ્યારો.
ઘોર (ના) બીયામણું, અંધારૂં.
ગગન (ના) આકાશ.
ઊંચો (વિ) દૂર, ઉપર.
પરમેશ્વર—મોટા ઇશ્વર.
ચળકતી (વિ) ઝળકતી.
જીવાત (ના) રેહેવાત.

પાઠ ૭૩મો.

મહિમાં (ના) લીલા.
કરનાર (વિ) બનાવનાર.
આમલી (ના) એક જાતનું ઝાડ અને તેનું ફળ.
જગ (ના) જગત.
કોઠા (ના) કોઠાનું ઝાડ.
સરજનાર (વિ) પેદાકરનાર.
તારા (ના) ચાંદરણી.
ભજવા (ક્રિ) ભકિતકરવા.
દેવ (ના) પરમેશ્વર.
તાડ (ના) તાડીનું ઝાડ.

(કવિતાની સમજુતી). (૨૧).

તમે ભાઇઓ આ મોટા ઝાડ જુઓ, એમાં સૌથી તાડનું ઝાડ ઉંચું છે, કોઈ આમલી કોઇ આંબો ને કોઇ કોઠીનું ઝાડ પણ હોયછે, ને જુઓ કે તે બધાનાં ફળ જુદાં હોય છે. (૧).

જે આ જગતનો બનાવનાર ઇશ્વર છે તે સૂરજ તારાનો પેદા કરનાર છે, માટે એજ હમારો મોટો દેવ છે, તેને ભજવાની ટેવ રાખીએ. (૨).

પાઠ ૭૪મો.

નિશાળ (ના) વિદ્યા ભણવાનું ઠેકાણું.
રંગત (વિ) રંગેલા.
વતરણું (ના) લાકડાની કલમ.
તૈયાર (વિ) તરત કામમાં આવે એવું.
સો (વિ) દસ દસકા.
એકડેએક (ના) એકની સંખ્યા.
સ્લેટ (ના) પથ્થર પાટી.
પોતીઆં (ના) ધોતીઆં.
મોઢે—મોંથી ભણી જતા.
ખડી (ના) ચીકણી ધોળી માટી.
પાટી (ના) સફેતો કે ધૂળથી લખવાનું નાનું પાટીઉં.
ધૂળ(ના)ઝીણોપણો, રજ.
ફીકર (ના) ચિંતા.
મંગાવીએ (ક્રિ) અણાવીએ.
જાળવીને—સાચવીને.
મંજાવીને (કૃ) સાફ કરાવીને.

પાઠ ૭૫મો.

ચિતારો(ના) છબી પાડનારો, ચીતરનારો.
હિરાકશી(ના) એક જાતનો કાળો રંગબનાવવાનું વસાણું.
ચડાવતો (કૃ)ચોપડતો.
ભાઇબંધ(ના)દોસ્તદાર.
શાહી (ના) રૂશનાઇ.
હરડાંબેડાં(ના) એક જાતનાં ઝાડનાં ફળ.
હસેછે(ક્રિ)મજાક કરેછે.
ભટ (ના) મહારાજ.
ભૂકો (ના) ચુગદો.

પાઠ ૭૬મો.

ધનતેરશ (ના) ધન પુજવાની મોટી તેરસ.
બાજુબંધ (ના) કોણીનું ઘરેણું.
છલ્લાંટીઆં (ના) પગના આંગળાંનું રૂપાનું ઘરેણું.
સાંકળાં (ના) હાથ તથા પગનું ઘરેણું
પોંચી (ના) હાથના કાંડાનું ઘરેણું.
કંદોરો (ના) કેડનું ઘરેણું.
બેરખી (ના) કોણીનું ઘરેણું.
ચોકડાં (ના) કાનની લાલીનું ઘરેણું.
બાજઠ (ના) પાટ.
વાનાં (ના) ચીજો.
અકોટી (ના) કાનનું ઘરેણું.
તુશીપાટીઆં (ના) બાચડીના ડોકનું ઘરેણું.
ટુંપીઓ(ના) ગળચવો.

કડાં—હાથનાં ઘરેણાં.
વીંટી (ના) મુદ્રીકા.
બાઈડીઓ—બઈરીઓ.
ધોતા (કૃ) નવાડતાં.
કોરે (ના) બાજુએ.
હીરાકંઠી (ના) હીરાકંઠીની સોનાની સાંકળી
વાળા (ના) નાનું ઘરેણું.
વાંક (ના) બાયડીના હાથનું ઘરેણું.
કલ્લાં—સાદાસાસા તોડા.

પાઠ ૭૭ મો.

ખીલા (ના) એકેલા માથાનો લોઢાનો અણીદાર ખુંટો.
સોનેરી (વિ) સોનાના.
કીમત (ના) ભાવ.
ખુદ્દા(ના) કસબના ફૂલ.
હળ પુણી (ના) લોઢાનો દાંતો.

કીનખાબ (ના) જર.
પાવડો (ના) માટી ઉસરડવાનું લોઢાનું હથિયાર.
સાંકળ (ના) લોઢાની સાંકળી.
નકુચા (ના) સાંકળભેરવવાનો ખીલો.
હળ (ના) જમીન ખેડવાનો લોઢાનો અણીદાર ખુંટો.
થએલી (કૃ) બનેલી.
અંન (ના) અનાજ.

પાઠ ૭૮ મો.

ડોકું (ના) ધડની ઉપરનો ભાગ, ડોક.
હડપચી (ના) દાઢી આગળની જગો.
ઓચી (ના) ગરદન.
ગાંસડી (ના) બચકી, પોટલી.
લમણા (ના) ગાલ આગળના ભાગ.
મોખરો (ના) જરૂ ખો.
ધડ (ના) ડોકની નીચેનો ભાગ.
બાબરી (ના) ચોટલો.

પાઠ ૭૯ મો.

બગલ (ના) કાખ.
પેડુ—પેટ નીચેની જગા.
તળીઉં—નીચલો ભાગ.
વાંસો (ના) પીઠ, બરડો.
કેડો (ના) કમ્મરો.
ગાળો (ના) ભાગ.
એડી (ના) પગના તળીઆનો ખડાઆગળનો ભાગ.
ઢીંચણ (ના) ઘુંટણ.
થાપા (ના) ભાગ.
ઘુંટી (ના) પગની એડી આગળનો ઢેકો.
ખભા (ના) ખાંધ.
કાંડું—હાથનો પોંહોંચો.
સાથળ (ના) જાંગ.
કાખ (ના) બગલ.
હથેલી (ના) હાથેલી.
નળો (ના) ઘુંટણ હેઠેનો ભાગ.

પાઠ ૮૦ મો.

સોબત (ના) સંગત.
આંબાવાડીઉં—આંબા ઉગેલા હોય તે વાડી.
રખવાળ—સાચવનાર.
ટપેચા (ક્રિ) ઠોકચાં, માર્યા.

પહોંચ્ચો (વિ) આવી લાગ્યો.
ઝાંપો–કાંટાનું બારણું.
કેરી (ના) આંબાનું ફળ.
હીંડ (ક્રિ) ચાલ, દોડ.

પાઠ ૮૧ મો.

સંગ (ના) સંગત.
પ્રેમ (ના) હેત, પ્યાર.
ઠામ (ના) ઠેકાણું.
ભાગ્યશાળી (વિ) નસીબવાન, નસીબવાળો.
પેસે (ક્રિ) આવે.

ઠરશે (ક્રિ) શોભશે.
રૂડો (વિ) સારો.
બૂરો (વિ) ખરાબ.
મેહેતા (ના) મેહેતાજી, ગુરૂ.
સંગ (ના) સોબત.

(કવિતાની સમજુતી). (૧૨).

જેને જેવી સંગત તેવોજ રંગ ત્યાં બેસે, જેને જેવી સંગત તેવુંજ હેત ત્યાં વધે, જેને જેવી સંગત તેવાંજ કામ તે કરશે, અને જેને જેવી સંગત તેવેજ ઠેકાણે જઇને તે ઉભો રહેશે. સારી સંગત હશે તો તે સારો બનશે; ને નઠારી સંગત હશે તો નઠારો બનશે; પણ સારો **મેહેતાજી** શીખવનાર હોય તેના સંગથી **નશીબવાળો** હોય તો તે વિદ્યા ભણે, (ભણીને **નશીબવાળો** થાય).

પાઠ ૮૨ મો.

જલેબી (ના) એક જાતનું ખાંડનો રસ પાયલું પકવાન.
ભાખરા–જાડા રોટલા.
પોર (અ) ગયે વર્ષે.
ભાણે (ના) જમવાના આસન ઉપર,
પકવાન (ના) લાડુ જલેબી દહીતરાં વગેરે મીઠાઇ.
પતાસા (ના) બતાસાં.
હારડા–ચકતાં.
નાત–જમણવાર, જાત.
રમકડાં–ખાંડના રસની ખાવાની ચીજો.
ઘેબર (ના) એક જાતનું ખાંડનો રસ પાયલું પકવાન.

પાઠ ૮૩ મો.

ખાતર (ના) મોટું બાકું
ખોતરવું (ક્રિ) ખોદવું.
વણજારૂ (વિ) શીકારૂં વણજારમાંનો.
નજર (ના) નીઘા, ધ્યાન
દાટવું (ક્રિ) ડફણાવવું.
ધન (ના) પૈસો, દોલત.
ધણી (ના) શેઠ, માલિક.
સમજે (ક્રિ) ચેતે.
તાણતો (કૃ) ખેંચતો.
ગયલું (કૃ) ખોવાયલું.

પાઠ ૮૪ મો.

વઢવાડ (ના) લડાઇ.
મેળાપ (ના) મુલાકત.
ચડભડી (કૃ) લઢી, વઢી.
જમણ (ના) જંબાનું.
અથાણું (ના) આથણું.
શેખી (ના) પતરાજી.
ખરીદવું–વેચાતું લેવું.
જણીઓ–બાઇઓ.
રડયું ખડયું–કોઇકોઇ.
સામટા (વિ) એકઠા.
હાંલ્લું–કાદવનું મટકું.
ભેગું (વિ) એકઠું, સાથે.
મોઘું–ઘણી કિમ્મતનું.
સાહુકાર–પૈસાવાળો, આબરૂદાર ગ્રહસ્થ.
લેખું (ના) ગણતી.
ધાંટો(ના) સોર, પોકાર.
લેખવે–ગણે, પત કરે.
શેનું (સ) કંઇ ચીજનું.

પાઠ ૮૫ મો.

સમડી (ના) કાગડા કરતા મોટું જબરી પાંખવાળું પક્ષી.
વાઘરી (ના; પારધી.
જાળ (ના) ફાંદો.
કરગરવું (ક્રિ)કાલાવાલા કરવા.
મરડવું (ક્રિ)આમળવું.
અમથો (વિ) ખાલી.
બગાડયું–નુકશાનકીધું.
લુચ્ચી(વિ)ઢોંગી, ખંધી.
ડોક (ના) ગરદન, ગળું.
વિચારવું–તોલ કરવો.

પાઠ ૮૬ મો.

ખીડમાં (ના) ખેતરમાં.
મમત (ના) ખોસ, જીદ.
ફૂલાવવું(ક્રિ)મોટું કરવું
ગજું (ના) શક્તિ.
તાલેવાર (વિ), પૈસાદાર.
બરોબર (વિ) સરખું.
ખર્ચખૂટણ (ના) પરચુરણ ખરચ.
ચંપાઇને (કૃ) દબાઇને
બરોબર (ના) સરખી, હરીફી.

પાઠ ૮૭ મો.

આડોશી પાડોશી (ના) પાસેના ઘરમાં રેહેનારા, જોડેના ઘરના.
જાગવું–જાગૃત રેહેવું
ગુણપાડ (ના) ઉપકાર.
પકડયો (ક્રિ) ઝાલ્યો.
ચોકી(ના) પેહેરો.
જાળવ્યું (ક્રિ) સાચવીરાખ્યું, તપાસી રાખ્યું.
ચાકરો (ના) નોકરો.

પાઠ ૮૮ મો.

કંદોઇ (ના) મીઠાઇ ભજીયા વગેરે વેચનારો.
ખડકીમૂકવું (ક્રિ) ગોઠવી રાખવું
શાકરીઆ (વિ) ખાંડનો રસ પાયલા, માઠા.
ચકરડી(ના)વાએ ફરતું કાગળનું રમકડું.
મીઠાઇ (ના) બરફી, પેંડા વગેરે મીઠી ચીજો.
કથરોટ (ના)કોરણવાળું છાછરૂં વાસણ.
પાલખી–ખુલ્લો મેનો.
ચોસલાં–ચોડા કડકા.
રમકડાં–રમવાની ચીજો.
ઠઠ (ના) મેદની, ભીડ.

વોહોરો (ના હોરો.
સામાન (ના) ચીજો.

પાઠ ૮૯મો

પંચરાઉ (વિ) પાંચ જાતની, પાંચ વાનાની.

કોદરા.	(ના)	જૂદી જૂદી જાતનાં અનાજનાં નામ.
તુવેર.	(નો)	
નાગલી	(ના)	
મકાઇ.	(ના)	
લાંગ.	(ના)	
બંટી.	(ના)	
મસૂર.	(ના)	
રાજગરો. (ના		
બાવટો. (ના)		
મઠ.	(ના)	

અપવાસ (નો) ભુખ્યા રેહેવું તે, લાંઘણ.
ફરાળ (ના) ફળનો આહાર કરવો તે, વ્રતમાં ખાવાની ચીજો.
જાર (ના) જુવાર.
ડાંગર (ના) ભાત.

પાઠ ૯૦ મો.

ઘાંચી (ના) તેલી, તેલ દીવેલ વેચનારો.
કણુઝીઉં (ના) કણુઝીનું તેલ.
ઘાણી(ના) તેલ, દીવેલી વગેરે પીલવાનો લાકડાનો સંચો.
સરશીઉં(ના)સરસવનું તેલ.
ફોલ્લા (ના)ગુમડાં.
પીલવું–દાબવું, કચડવું.
સઘળાં (વિ) બધાં.
સરસવ–સરસીઉં કાડવાના રાઇ જેવા દાણા.
ડોળીઉં–ડોળીનું તેલ.
એરંડી (ના) દીવેલી.
ખોળ (ના)પીલતાં કુચે રહેછે તે.
ડોળી–મહુડાંનાં બી.
સ્વાદ (ના) સારૂં.
કણુઝી(ના)એક જાતના અળસીને મળતા ઝીણા દાણા.

પાઠ ૯૧ મો.

હકીકત (ના) વાત, વિસ્તાર, હેવાલ.
કાચું કોરૂં (વિ) તળેલું.
ખંખેરી (ક્રૃ) ઝાપટી.
સંજોરી (ના) ઘુઘરા ઘારી જેવું ખાંડવાળું ખાવાનું.
ખરખરીને (કૃ) ઘણોજ
દારૂખાતું (ના) આતસબાજી.
શીરો–એક જાતનું લચકા જેવું ખાવાનું.
ગેરૂ (ના) એક જાતની લાલ માટી.
ફૂલકરણી (ના) ફૂલકર.
જાળાં(ના)કરોળી આનાં પડ.
ટેટા (ના) ફટાકા.
બચકો (ના) ગાંસડો.
ફટાકા (ના) ટેટા.
ઉધઇમુધઇ–ઘોળીકીડી.
મઠીઆં (ના) મુઠીઆ.
પેટારો–મોટી પેટી.
છછુંદરાં (ના)ફૂલકરણી
ફરતાંફરતાં–જૂદાં જૂદાં
ચોપડે(ક્રિ) લગાવે.
ભારે–ઉંચા, કીમતી.
છોડેછે(ક્રિ) ફોડેછે.

(અંકગણિતની સંખ્યા.)

એક	૧
દશ	૧૦
સો	૧૦૦
હજાર	૧૦૦૦
દશ હજાર	૧૦૦૦૦
લાખ	૧૦૦૦૦૦
દસ લાખ	૧૦૦૦૦૦૦
કરોડ	૧૦૦૦૦૦૦૦
દશ કરોડ	૧૦૦૦૦૦૦૦૦
અબજ	૧૦૦૦૦૦૦૦૦૦
દશ અબજ	૧૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦

(પરિમાણ).

સત્તાવન	૫૭
છસો છત્રીસ.	૬૩૬
ચારસો નવ.	૪૦૯
સત્તરસો બાણું	૧૭૯૨
પંદરસો પાંચ.	૧૫૦૫
બે હજાર, આઠસો બાર.	૨૮૧૨
ચાર હજાર, ચોરાણું.	૪૦૯૪
નવ હજાર, એકસો નેવું.	૯૧૯૦
સોલ હજાર, સાઠ...	૧૬૦૬૦
પાંત્રીસ હજાર, ત્રણસો, તેર...	૩૫૩૧૩
એકવીસ હજાર, બસો બાણું...	૨૧૨૯૨
એક લાખ, બાવન હજાર, બસો સાત...	૧૫૨૨૦૭
ચાર લાખ, ચાર હજાર, નવસો, છ.	૪૦૪૯૦૬

૯ લાખ, સોલ હજાર, નવસો ત્રીશ.	...		...	૯૧૬૯૩૦
બાર લાખ, બાર હજાર બે. ...	...		...	૧૨૧૨૦૦૨
તેવીશ લાખ, ત્રણ હજાર, સાઠ.	...		...	૨૩૦૩૦૬૦
સાત કરોડ, બોત્તેર લાખ, બાર હજાર, છસો સોળ ...				૭૭૨૧૨૬૧૬
પંદર કરોડ, પાંચ લાખ, બારસો એકાવન ...			...	૧૫૦૫૦૧૨૫૧
નવ અબજ, સાત કરોડ, સોલ લાખ, એકસો, ચૌદ ...				૯૦૭૧૬૦૦૧૧૪
પા	(સો)	તે	૨૫	પચ્ચીશ.
અડધો	(સો)	તે	૫૦	પચાશ.
પોણો	(સો)	તે	૭૫	પચ્ચોતેર.
પોણી	(સો)	તે	૯૯॥।	સોમાં પાવલું ઓછું.
પા	(હજાર)	તે	૨૫૦	બસો પચાશ.
અડધો	(હજાર)	તે	૫૦૦	પાનસો.
પોણો	(હજાર)	તે	૭૫૦	સાડી સાતસો.
પા	(લાખ)	તે	૨૫૦૦૦	પચ્ચીશ હજાર.
અડધો	(લાખ)	તે	૫૦૦૦૦	પચાશ હજાર.
પોણો	(લાખ)	તે	૭૫૦૦૦	પંચોતેર હજાર.
પા	(કરોડ)	તે	૨૫૦૦૦૦૦	પચીશ લાખ.
અડધો	(કરોડ)	તે	૫૦૦૦૦૦૦	પચાશ લાખ.
પોણો	(કરોડ)	તે	૭૫૦૦૦૦૦	પંચ્ચોતેર લાખ.

(હિંદુના મહિના).

૧ કારતક.	૪ માહા.	૭ વૈશાખ.	૧૦ શ્રાવણ.
૨ માગસર.	૫ ફાગણ.	૮ જેઠ.	૧૧ ભાદરવો.
૩ પોસ.	૬ ચૈતર.	૯ અસાડ.	૧૨ આસો.

(હિંદુની તિથોઓ).

૧ પડવો.	૩ ત્રીજ	૫ પાંચેમ	૭ સાતમ
૨ બીજ.	૪ ચોથ	૬ છઠ	૮ આઠેમ

૯ નોમ	૧૧ અગીઆરસ	૧૩ તેરસ	૧૫ પુનેમ
૧૦ દસમ	૧૨ બારસ	૧૪ ચૌદસ	૩૦) અમાસ

(અંગ્રેજી મહિના).

૧	જાનેવારી	૩૧	૫	મે	૩૧	૯	સપ્ટેમ્બર	૩૦
૨	ફેબ્રુઆરી	૨૮	૬	જુન	૩૦	૧૦	અક્ટોમ્બર	૩૧
૩	માર્ચ	૩૧	૭	જુલાઇ	૩૧	૧૧	નવેમ્બર	૩૦
૪	એપ્રિલ	૩૦	૮	આગષ્ટ	૩૧	૧૨	ડિસેમ્બર	૩૧

(પારસીના મહિના).

૧ ફરવદીન	૫ અમરદાદ	૯ આદર
૨ અરદીબેસ્ત	૬ સહરેવર	૧૦ દેહે
૩ ખોરદાદ	૭ મેહેર	૧૧ બહમન
૪ તીર	૮ આવાં	૧૨ અસપંદાદ

(પારસીના ૩૦ રોજ).

૧ હોરમજદ.	૧૧ ખોરશેદ	૨૧ રામ
૨ બહમન.	૧૨ મોહોર	૨૨ ગોવાદ
૩ અરદીબેસ્ત.	૧૪ તીર	૨૩ દેપદીન
૪ શહરેવર.	૧૪ ગોસ	૨૪ દીન
૫ અસપંદાદ.	૧૫ દેપમહેર	૨૫ આસીસન
૬ ખોરદાદ.	૧૬ મેહેર	૨૬ આસતાદ
૭ અરમદાદ.	૧૭ સરોસ	૨૭ અસમાન
૮ દેપાદર	૧૮ રશને	૨૮ જમીઆદ
૯ આદર.	૧૯ ફરવરદીન	૨૯ મારેશપંદ
૧૦ આવાં.	૨૦ બેહેરામ	૩૦ અનેરા

(મુસલમાનના મહિના).

૧ મોહરમ.	૩ રબીઉલ અવલ.	૫ જમાદીલ અવલ.
૨ સફર.	૪ રબીઉલ આખર.	૬ જમાદીલ આખર

૭ રજબ.	૯ રમજાન.	૧૧ જીકાદ.
૮ શાબાન.	૧૦ સવાલ.	૧૨ જીલ્હેજ.

(આઠ દિશાના નામ).

ઉતર, દક્ષિણ, પૂર્વ, પશ્ચિમ, અગ્નિ, નૈરૃત્ય, ઇશાન, વાયવ્ય.

(ઉખાણાં).

૧—એક કોટડીમાં બત્રીશ બાવા તે શું ? જ—દાંત.

૨—એક દહેરા ઉપર સાત દરવાજા તે શું ? જ—ડોકું.

૩—સમજે નહિ ને ઘર સાચવે. જ—તાળું.

૪—પ્રાણ નહિ પણ પળ પળ ગણે. જ—ઘડીઆળ.

૫—છાપરે છાપરે મગ વેરાય. જ—વરસાદ.

૬—છાપરે છાપરે પીછોડી પથરાય. જ—તડકો.

૭—બે હાથ ભોયમાં બારસેં ગામ. જ—નકશો.

૮—એક મરઘીના પેટમાં સો ઇંડાં. જ—ફણસ.

૯—આટલી રાંડ રાજાની પાઘડી ઉતરાવે. જ—જુ.

૧૦—જરા સરખી ચીજ તેથી આખું ગામ જમે. જ—દેવતા.

૧૧—ઉંચેથી પડી કૂકડી તેની ગાંડ ગઇ ઉખડી. જ—આમલી.

૧૨—ઉંચેથી પડયું અમ્મર તેને નહિ કેડને કમ્મર. જ—નરક.

૧૩—રાજાની રાણી બારીએ બેસીને કોયલા ચાવે. જ—જાંબુ.

૧૪—ગામ બધું નાસી ગયું ને ભાભાજી રહી ગયા. જ—ચુલો.

૧૫—આઠ ગાંઠ ને અંતર વાસો, નહિ કહે તેનો વણકર માસો. જ—સીકું.

૧૬—ધોળી ગાય તેલે નહાય, ને રાત પડે ત્યારે હનુમાન થાય. જ—દીવેટ.

૧૭—ધન ધગડામાં રાતી આરી છોકરાં પરણે ને મા કુંવારી.
જ—મીંદળીનું ઝાડ.

૧૮—ધોળું ખેતર ને કાળું બી, ઓરતો જાયને અડબડતો જાય.
જ—કાગળ લખવા તે.

૧૯—કાચકાની કોથળી ધમધમ વાગે રતન પરવાળું મને હાય હાય લાગે.
જ—મરચું.

૨૦—ગરમ દેશની છોકરી માથે રાખ ટોપલી, પેટમાં રાખે છોકરો કીમત તેની પા દોકડો.
જ—ખારેક.

૨૧—લીલી પીળી બાંસલી બજાવનાર કોણ બીબી ચાલ્યા સાસરે મનાવનાર કોણ.
જ—મડદું.

૨૨—જીવ વિનાનું જાનવર મેળે કરે વાત. તેનું ટકટક કરવું સાંભળી કામે લાગે હાથ.
જ—ઘડીયાળ.

૨૩—નાકાશાની દીકરી તે ભીતરમાને દીધી, પાંચ ભાઇ દોડયા ત્યારે બે જણે લીધી.
જ—ઈંટ.

૨૪—તપેલામાં તપેલું માંહે કસંગી ઘોડો, ખેલાય તો ખેલો નહિતો એહા માથું ફોડો.
જ—નાળું.

૨૫—ઉંચ મુચ ગુંચળું સાંપ પણ નહિ. લાકડીથી હાંકીએ ઢોર પણ નહિ; આપે જુદી જાતનાં ફળ ઝાડ પણ નહિ; અને ચક્કર ચક્કર ફરે ચગડોળ પણ નહિ.
જ—કુંભારનો ચાક.

૨૬—નારી છું પણ સુંદરી ત્રણ અક્ષરનું નામ થાક નીવારણ કારણે, બેસે સૌ મુજ હામ; ખડી રહું પાએ ચાર; નવ થાકું હું તોય; સુખ પમાડું સર્વને, આરામ હુંથીજ હોય; કોઈ વાર સુંધ્યાં હાથ. કોઇ વાર રહું હું ઠુંઠી; કવિજન કહે સત માનજો એ વાત નથી જૂઠી.
જ—ખુરસી.

THE ALPHABET(ધી ઍાલફાબેટ) મૂળાક્ષર.

A	a	*A*	*a*	એ	N	n	*N*	*n*	એન
B	b	*B*	*b*	બી	O	o	*O*	*o*	ઓ
C	c	*C*	*c*	સી	P	p	*P*	*p*	પી
D	d	*D*	*d*	ડી	Q	q	*Q*	*q*	ક્યુ
E	e	*E*	*e*	ઈ	R	r	*R*	*r*	આર
F	f	*F*	*f*	એફ	S	s	*S*	*s*	એસ
G	g	*G*	*g*	જી	T	t	*T*	*t*	ટી
H	h	*H*	*h*	એચ	U	u	*U*	*u*	યૂ
I	i	*I*	*i*	આઈ	V	v	*V*	*v*	વી
J	j	*J*	*j*	જે	W	w	*W*	*w*	ડબ્લ્યુ
K	k	*K*	*k*	કે	X	x	*X*	*x*	એક્સ
L	l	*L*	*l*	એલ	Y	y	*Y*	*y*	વાઈ
M	m	*M*	*m*	એમ	Z	z	*Z*	*z*	ઝેડ
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

જાહેર ખબર.

નીચે લખેલી ચોપડીઓ સુરતમાં ચોક બજાર, નાણાવટ અને ભાગાતળાવના બુકસેલરો: **મુંબઇમાં** ભૂલેશ્વર આગળ માવજી જેરામના માળામાં **ડાહ્યાભાઈ જગજીવનદાસ,** કાળકાદેવી આગળ દામોદરદાસ ઈશ્વરદાસ તથા શેરીઆરજી હોરમસજી, પાયધોની, નં૦ ૨૨, ધ બુકસેલિંગ કું, વિઠ્ઠલ વાડીને નાકે કૃષ્ણાજી બલાલ બુકસેલરો, ધોબી તળાવ આગળ એરચશા બેજનજી કરાણી બુકસેલર, કોટમાં જહાંગીરજી બેજનજી કરાણી તથા શાપુરજી ફરામજી માંડણ, તથા એમ. માસ્કાની કું. બુકસેલરો; **વલસાડમાં** દુવારકાદાસ પરભુદાસ બુકસેલર. **ભરૂચમાં** ફતેપોરના બજારમાં કાગદી કાદરભાઇ બુકસેલર **રાજકોટમાં** પરસોતમ પરમાનંદ અને **કરાંચીમાં** કાનજી કરસનદાસ તથા હુસેનભાઇ ભાઇજીભાઇ, **કચ્છમાંડવી** જીવરામ હરીશંકર દવે **કચ્છ સુથરી** પીતાંબરદાશ હરજીવન, પાસેથી વેચાતી મળશે. ચોપડીઓના કમીશન વગેરેના બંદોબસ્ત કરવા હોય તો **મુંબઇમાં ડાહ્યાભાઈ જગજીવનદાસ** અને **સુરતમાં** સગરામપરે **સી૦ નગીનદાસ ફકીરભાઈ કાસીદાસને** પોષ્ટપેડ કાગળથી લખી જણાવવું.

- ૦—૧—૬ ગુજરાતી પે૦ ચોપડીના અર્થ.
- ૦—૨—૦ ગુ૦ બીજીના અર્થ.
- ૦—૩—૦ ગુ૦ ત્રીજીના અર્થ.
- ૦—૪—૬ ગુ૦ ચોથીના અર્થ.
- ૦—૫—૦ ગુ૦ પાંચમીના અર્થ.
- ૦—૬—૦ ગુ૦ છઠ્ઠીના અર્થ.
- ૦—૮—૦ ગુ૦ સાતમીના અર્થ.
- ૦—૩—૦ ગુ૦ બાળમિત્રના અર્થ.
- ૦—૨—૦ સુરત જીલ્લાની ભૂગોળ.
- ૦—૧—૬ મુંબઇ ઇલાકાની ભૂગોળ.
- ૦—૩—૦ હિંદુસ્તાનની ભૂગોળ.
- ૨—૦—૦ છેલની વાર્તા. (ઘણીજ રમુજી).
- ૨—૦—૦ બદીઅલ જમાલ પરીની વાર્તા.
- ૦—૬—૬ કોહેડા સંગ્રહ.
- ૦—૩—૦ ચિત્રપાથી.
- ૦—૧—૦ આંકની ચોપડી.
- ૦—૧—૦ કોષ્ટકની ચોપડી
- ૦—૩—૦ પ્રાઇમરના મીનીંગ.
- ૦—૪—૦ અંગ્રેજી પેહેલી ચોપડીના મીનિંગ તરજુમા સહિત.
- ૦—૬—૦ સેકન્ડ બુક પાર્ટ ફર્સ્ટના મીનિંગ તરજુમા સહિત.
- ૦—૧૦—૦ સે. બુ. પા. સે. ના મીનિંગ.
- ૦—૧૨—૦ થર્ડ બુકના મીનિંગ.
- ૦—૩—૦ ન્યુ. રો. પ્રા. ના મીનીંગ.